

Ismeretterjesztés minden korosztálynak

a Fővárosi Állat- és Növénykertben

Az állatszeretet egyidős magával az ősemberrel, míg az állattisztelet kultuszának melegágya az ókori Egyiptom. Az újabb kutatások azt bizonyítják, hogy ez a kultusz a totemizmusból alakult ki és feltehetően a szent állatok tiszteletének idején volt a csúcspontján.

A szent állatokat nemcsak kőbe vésve vagy faragva tisztelték, de zárt téren és parkokban is tartották őket. Gondozásukat magasrangú hivatalnokok, papok irányították és ellenőrizték. A szent állat elpusztításáért halálbüntetés járt, amikor pedig természetes halállal múlt ki, még országos gyászt is elrendelhettek. A szent állatok tartásának kultusza és az ókori állatparkok voltak a mai Zoók elődei és a zárttéri vadállattartás első formái.

Korunkban az állatszeretnek más a magyarázata; a körengetegbe zsúfolt ember az örökké változatos természet utolsó élő reprezentánsait az állatkertekben találja meg. Az előrelátó, korukat megelőző, természetszerető fővárosi tudósok ezért is szorgalmazták zoóink alapítását immár több mint 100 évvel ezelőtt.

106 éves Zoóink alapítása

A Fővárosi Állat- és Növénykert a Helytartótanács 28.73. c/1864 sz. és a Városi Tanács 8372/1864. IV. 18-i okirata alapításakor tudományos intézetté nyilvánította: „... az országban még nem létező tudományos intézetnek keletkezése és felvirágzása lehetővé, egyszersmind pedig a népnek ottani multsága egy nemes élvezettel, a természettan megkedvelésével, gazdagabbá váljék...” Az 1866. évi útmutató írja: „Az újabb kor állatkertjei nem a hatalmasok kizárólagos mulatóhelyei többé, hanem olyan intézmények, amelyek tudományos és nemzetgazdászati célokat tűzve maguk elé, nagyfontosságú tényezőkké kezdenek válni...”, majd így folytatja: „... a tudomány és a gyakorlat szolgálatába kell állnia; fejlesztve a természetrajzi ismereteket, elősegíteni a tudományt s egyszersmind rámutatva azon kincshalmazra, mit az emberiség számára a természet készen tart, megtanítani arra, miként használhatunk fel e kincsből minél többet jólétünk emelésére”.

A szép célkitűzés jórészt anyagi okok miatt nem valósulhatott meg. Ez már az építkezésekben is megnyilvánult, amikor Kertünket menaszériák mintájára építették és „vitrin rendszerű” bemutatást alkalmaztak. A közönség toborzására légtornászokat szerződtettek, „bikaviadalt” hirdettek, Ősbudavár c. mulatót rendeztek be stb. Ez az

Dr. Dathe professzor az etológiai vizsga elnöke

indulás, sajnos, később is rányomta bélyegét a kertre. Ugyanakkor külföldön egyetemi színvonalon tartják számon a Zoókat, és nagyhirű egyetemi tanárok vezetik az ott folyó ismeretterjesztő tudományos munkát.

Szakmai együttműködés — könyvkiadás — továbbképzés

1968-ban kezdődött meg intenzíven intézményünk ezirányú átalakítása. A Magyar Tudományos Akadémia által kiküldött bizottság megszüntette az öncélú kutatási feladatokat. Szakfelügyelőkből, ismert biológus pedagógusokból, a tanács, a minisztérium, a könyvkiadók képviselőiből, valamint más illetékesekből alakult bizottság bírálta felül az ismeretterjesztésre készített különböző tematikák tervezetét. Az így készült útmutatókat még a Kert, de a négy év alatt írt 12 könyvet már a kiadók adták ki és így ez nem jelentett külön anyagi megterhelést. Egye-

temek, kutatóintézetek, múzeumok segítettek ismeretterjesztő munkaközösségünket. Egymást érték az ismeretterjesztés legismertebb külföldi szakembereinek látogatásai. Helyszíni tanácsokat kaptunk többek között K. Lorenz professzortól, a világhírű „lorenzi iskola” alapítójától. A. G. Bannikov professzortól, a leghíresebb szovjet zoológustól, aki többször is járt nálunk. A legjobban képzett állatkerti igazgatók egyike, Dathe professzor — akinek ismeretterjesztő művei elárasztják a nemzetközi könyvpiacot — még továbbképző tanfolyamot és vizsgáztatást is tartott Zoóinkban. 1970-ben 285 — jórészt külföldi — résztvevővel nemzetközi szimpóziumot rendeztünk a Tudományos Akadémián, majd 1971-ben valamennyi kutatónkkal résztvettünk a Vadászati Világkiállítás előkészítésében (közülünk került ki a Nemzetközi Trófeabíró Bizottság elnöke is).

1969-ben és 1970-ben megjelentek a

tanul, esti egyetemen, főiskolán, technikumban stb.

Változatos programok

Ismeretterjesztő részlegünk munkája a következő feladatokból áll:

1) *Bébi kert*. Kismamák számára, akik félárnyékos helyen a gyereket napoztatják, levegőztetik, míg ők az ott elhelyezett padokon olvasnak, kézimunkáznak. *Játsszótér*. Hat évesnél fiatalabb korosztálynak. Itt tartjuk tavasztól a mesedélutánokat is, ahol biológiai tárgyú mesékkel szórakoztatják és a természet szeretetét felkeltő játékokra tanítják a gyerekeket.

2) *Biológiai vetélkedő* az általános iskolások és középiskolások számára (évi létszám ez ideig cca 1500 fő).

3) *Ifjú Állatbarátok Köre*. A tananyagnál szélesebb körű biológiai ismeretterjesztés, általános és középiskolások számára.

4) *Általános szakkörök* általános és középiskolásoknak, ahol biológiai jártasságra tesznek szert a tanulók.

5) *Speciális szakkörök*. Itt egy-egy speciálisabb biológiai témából (pl. ornithologia, vagy ezen belül a díszpinty tenyésztése stb.) kapnak továbbképzést a középiskolai tanulók.

6) *Zoo-iskola*. Elsősorban biológiai tagozatú iskolák részére, amikor a biológia órát a tanár nem az iskolában, hanem az Állatkertben tartja, ahol a tananyagban szereplő élő állatokat és növényeket bemutatják; a kísérleti anyagot, a műszereket, a laboratóriumot is az Állatkert biztosítja.

7) *Az iskolák ellátása* a tananyagban előírt kísérleti állatokkal (általános, közép- és főiskolák számára).

8) *Biológiai pályázatok*. Elsősorban a nyári szünet időszakában, középiskolások részére.

9) *Egyetemi dolgozatok* (diplomatervek, disszertációk stb. elkészítéséhez segítségnyújtás).

10) *Tanári körlevelek*. Biológiaszakos tanároknak írunk az Állatkertben tartott növény- és állatfajok biológiájáról, a kert élővilágában bekövetkezett változásokról stb.

11) *Tanároknak, egyetemi hallgatóknak* (a már bevezetett csoportos látogatások alkalmával), *biológiai munkaközösségeknek* stb. *szakvezetések*.

12) *Általános szakvezetés* az Állatkertbe jövő IBUSZ, EXPRESS stb. által szervezett csoportok számára.

13) *Állatkerti „Útmutató” füzetek* készítése és megküldése vidéki iskoláknak (a megrendelés szerinti mennyiségben).

14) *Az „Állatkert Barátok Köre” tagjainak* (iskolai oktatásban már részt nem vevők) *előadások, filmvetítések* stb. szervezése, a különböző szakcsoportok évente előre kidolgozott tematikája alapján.

15) *Az „Állatkert Barátok Köre” tagjainak „Híradó Újság” szerkesztése*, amelyben a már említett témák szerint az Állatkertben időszerű és egyéb biológiai eseményekről értesítjük a kör tagjait.

16) *A XIV. ker. tanács népművelési munkájának a segítése*. (Kiállítások rendezésében, előadók biztosítása, növények kölcsönzése rendezvényekhez stb.)

17) Kiállítások

a) *Mozgó kiállítási anyag készítése*. Ezt az eddigi kísérletnek megfelelően autóbusszon (amit e célra a II. ker. Tanács rendezett be), különböző helyeken állítottuk ki.

b) *Kertünkben rendezett kiállítások*. Pl. 1971-ben az „Ember és a Természet” tárgyú anyagból, ahol a lakásban tartható állatokat, valamint növényeket mutattunk be és egyidejűleg tanácsot adtunk a helyes tartási módszerekre.

c) *Fotókiállítás* biológiai tárgyú fotókból; részben a Kertünkben bemutatva, részben vándorkiállítási anyag készítése.

18) *Híryanagok*. Hetenként biológiai és elsősorban állat- és növénykerti híryanag leadása a Magyar Távirati Iroda, valamint a napi sajtó részére.

19) Szaktanácsadás.

a) *Biológiai tárgyú — elsősorban állat- és növénytartás — szaktanácsadás* rövid úton (telefonon), naponta többször.

b) *Szaktanácsadás* a szobában tartható állatokkal és növényekkel kapcsolatban. (Litografált anyag, amit az érdeklődők levélben kapnak meg.)

20) „*Zoo-Híradó*”. Ez évben már negyediként megjelent híryanag a Kert dolgozóinak részére, amelyben az egyes osztályok munkáját, a Kertben végzendő feladatok terveit, általános érdekű eredményeket stb. írunk le — részben azért, hogy a Kert különböző osztályainak dolgozói ismerjék egymás munkáját, másrészt, hogy valamennyi dolgozó ismerje meg terveinket és eredményeinket.

21) *Biológiai tárgyú szaklapokban* (Élet és Tudomány, Búvár, Természet Világa stb.) *ismeretterjesztő tanulmányok*, cikkek közlése (pl. 1970-ben 58 db).

22.) *Biológiai tárgyú könyvek kiadása*. Négy év alatt 11 db könyvet írt a Kert 10 főnyi kutató gárdája.

23) „*Olvasó kertrész*” kialakítása. Az Állatkert legcsendesebb részén, ahol nem jár a közönség, padokat helyezünk el árnyas bokrok, fák alatt, ahol az olvasásban elmélyülő látogatók nyugodt körülmények között olvashatnak. Biológiai tárgyú ismeretterjesztő könyveket is kölcsönzünk ki.

24) Egyes budapesti kerületek *szociális gondozottainak* ismeretterjesztő könyvekkel való ellátása; közös vezetés, előadások stb. rendezése a számukra.

Évről évre több látogató

A munkaigényes, sokrétű, iskolán kívüli oktatás széles körű megindítása az utolsó négy évben Kertünk látogatottságát is fokozatosan emelte, ami egy cca. másfélmillió közönséget kiszolgáló kultúrintézménynél ugyancsak elsőrendű feladat.

A felsorolt iskolán kívüli ismeretterjesztés annyira szerteágazó, hogy pedagógusokon, biológusokon stb. kívül speciális képességű munkatársak is szükségesek ismeretterjesztést végző munkacsoportunkba (pl. gyermekmesemondó). E négy éve folyó munkánkkal, úgy véljük, eléget tettünk Kertünk Alapítólevelében előírt célkitűzéseknek.

Dr. Szederjei Ákos

a Fővárosi Állat- és Növénykert főigazgatója

Az élőállatbemutató vadmalac sztárja

„Pálmák”, „Az ösvény titka”, „Világkalendárium”; 1971-ben a Világkiállítás: „Hálóval a tengeren”, Rovarok között”, „Madarat tolláról”, „Állatok fogságban és a szabadban” című népszerű tudományos ismeretterjesztő könyveink, és német nyelven a világkiállítás nemzetközi közönsége számára a kutatási eredményeinket bemutató „Geheimnis des Weltrekordes — Das Reh” és a „Der Hirsch” c. könyvek (e két utóbbi az Akadémiai Kiadó gondozásában); majd 1972-ben „Barátságos arcot elefánt” c. újabb könyvünk. Bár nemcsak állatkerti dolgozók írták, de kezdeményezésünkre jelent meg az évben „Az állatbarátok évkönyve” is. Az írói munka mellett 10 kutatónk közül 3 tett doktorátust az utóbbi négy év alatt; jelenleg 5 doktori és kandidátusi tudományos minősítésű dolgozónk van.

Az ápolói kar továbbképzése is három (technikus, szakmunkás, speciális ápoló) szinten folyik. Minden negyedik dolgozónk